

**Olena Khytra, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor**
*The Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law
Khmelnytskyi, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-377-4-31>

**LANDMARKS OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC POLICY
IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW
AND TAKING INTO ACCOUNT THE REQUIREMENTS
OF POST-WAR ECONOMIC RECOVERY**

**ОРІЄНТИРИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
ТА З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ ПОСТВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ**

Економіка України наразі функціонує в умовах війни, що призвело до турбулентності, розриву попередньо налагоджених економічних зв'язків і руйнування логістичної інфраструктури, спричинило різке падіння рівня життя населення і споживчого попиту на внутрішньому ринку, ускладнило діяльність щодо розвитку експортного потенціалу багатьох виробництв, погіршило інвестиційний клімат, і, зрештою, обумовило наростання ентропії, кризових явищ, а також недетермінованість шляхів подальшої еволюції. Іншими словами, система потрапила у “точку біфуркації”, яка, з одного боку, асоціюється з проявами хаосу, нестійкістю, але з іншого боку – система стає досить сприйнятливою щодо якісних змін, інновацій, у т. ч. пов'язаних з прискоренням руху за наміченим курсом євроінтеграції.

В умовах воєнного стану постає питання про внесення змін до зовнішньоекономічної політики, яка повинна захищати інтереси своїх громадян, забезпечувати ефективність функціонування валютного ринку, сприяти формуванню базису у вигляді законодавчих актів і розвитку підприємницької та інвестиційної діяльності національних суб'єктів господарювання [1, с. 54]. Така політика реалізується на основі оптимального для певної країни поєднання елементів протекціонізму та вільної торгівлі: в умовах воєнного стану у ній мають втілитись принципи лібералізації відносин з країнами-партнерами та посилення протекціоністських

заходів (аж до введення ембарго) щодо країни-агресора. “Атракторами” для впорядкування розбалансованої економічної системи поступово стають орієнтири національної безпеки та вимоги щодо вступу України до ЄС (рис. 1).

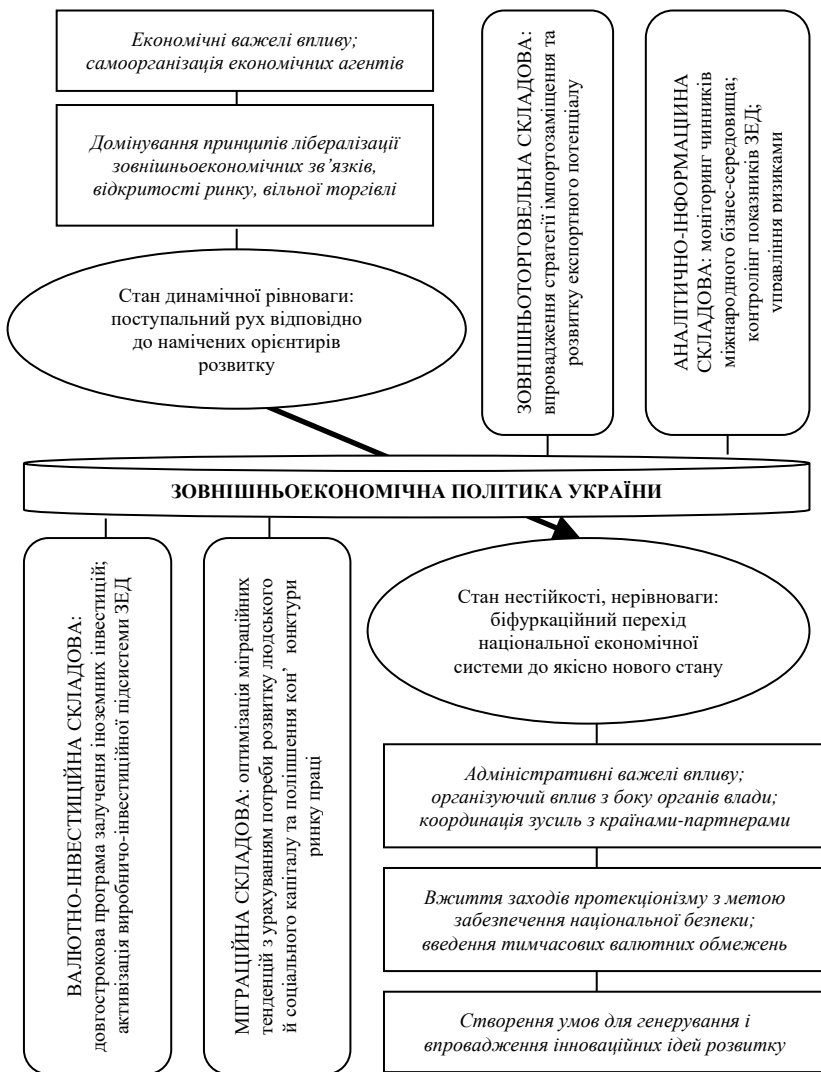

Рис. 1. Основні напрями змін у зовнішньоекономічній політиці

В особливий період в Україні простежується активізація регуляторних функцій різних суб'єктів ЗЕД у контексті їх участі у виведенні економічної системи з кризового стану (рис. 2). Будучи ухваленою на макрорівні, з урахуванням всіх національних інтересів, зовнішньоекономічна політика має пронизувати усі інші ієрархічні шаблі – мезо- і мікрорівень всередині системи, а також її положення повинні бути базисом у взаємовідносинах з суб'єктами мета- і мегарівня, що реалізують координаційні заходи, доречні у контексті євроінтеграційних та глобалізаційних тенденцій.

Рис. 2. Роль різних рівнів суб'єктів зовнішньоекономічної політики у виведенні зовнішньоекономічної системи з кризи, спричиненої війною

За нашим переконанням, зовнішньоекономічна політика підлягає оновленню за всіма основними напрямками: 1) досягнення точки оптимуму в зовнішньоторговому балансі (співвідношення “експорт–імпорт”); 2) удосконалення валютного регулювання ЗЕД (зокрема,

перехід до режиму керованої гнучкості обмінного курсу, повернення до інфляційного таргетування); 3) створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій (у т.ч. завдяки страхуванню від воєнних ризиків); 4) удосконалення міграційної політики (спрямованої на поліпшення кон'юнктури вітчизняного ринку праці, примноження людського і соціального капіталу).

В особливий період детально обґрунтованими мають бути заходи валютної політики. Як відомо, тривале дотримання режиму фіксованого валютного курсу створює певні дисбаланси на валютному ринку, виснажує золотовалютні резерви. Оскільки вжиті у перші дні війни обмежуючі заходи сприяли курсовій стабілізації, це дозволило НБУ з 3 жовтня 2023 року перейти до режиму керованої гнучкості обмінного курсу [2]. На думку експертів, поступове поліпшення структури платіжного балансу за рахунок зростання експортної складової забезпечить збільшення пропозиції іноземної валюти на ринку та створить умови для повернення до режиму плаваючого валютного курсу і валютної лібералізації [3, с. 25].

Важливим у поствоєнний період є створення “проєвропейського” інвестиційного клімату. З іншого боку, під час війни суттєво збільшилась кількість ризиків, які знижують привабливість економіки країни для потенційних інвесторів і спричиняють відтік капіталу за кордон [4]. У цьому контексті варто згадати законопроект № 9015 від 14 лютого 2023 р. [5], яким, крім іншого, передбачається страхування прямих інвестицій від ризиків, викликаних збройною агресією, бойовими діями та /або тероризмом.

Співпраця України з ЄС полягає передусім в отриманні доступу до програм фінансової підтримки. Зокрема, 2 лютого 2023 року Україна підписала угоду з Європейським Союзом про запуск програми “Єдиний ринок” [6] з бюджетом 4,2 млрд. євро, яка розрахована на 2021–2027 рр. Інтеграційна підтримка України з боку світової спільноти (зокрема, ЄС) реалізується завдяки “безвізу” і через транспортні коридори. Так, у червні 2022 р. під час саміту Глав держав і урядів “Ініціативи трьох морів” було ухвалене рішення щодо участі України в усіх проєктах об'єднання на правах країни-партнерки. Також Європейська комісія приєднала українські логістичні маршрути до шляхів Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T), що сприятиме розвитку транспортної інфраструктури України [7, с. 148].

У контексті міграційної політики для України є актуальним завдання збереження людського й соціального капіталу та

нарощування продуктивності праці, що, у свою чергу, зменшуватиме еміграційні стимули. Певною компенсацією розривів у заробітних платах в Україні та державах ЄС може виступати т. зв. циркулярна міграція, яка стала доступною для українців, зважаючи на можливості “безвізу” [7, с. 132].

Отже, для особливого періоду в Україні має бути вироблена спеціальна стратегія розвитку зовнішньоекономічної діяльності – цілісна система заходів щодо довгострокових дій суб’єктів ЗЕД, спрямована на підтримку сталого функціонування, відродження зовнішньоекономічного потенціалу, перегляд вимог щодо обсягів і структури імпорту, залучення іноземних інвестицій для реалізації найбільш актуальних для економіки країни бізнес-проектів, а також забезпечення умов для поступового зміцнення позицій вітчизняних експортерів на зовнішніх ринках.

Література:

1. Орлов І.В., Ксендзук В.В. Складові зовнішньоекономічної політики України: перспективні вектори розвитку в сфері державного управління. *Економічний вісник*. 2020. № 4. С. 51–60.

2. НБУ впроваджує керовану гнучкість обмінного курсу, що посилить стійкість валютного ринку та економіки: офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all?page=18&perPage=5> (дата звернення: 05.11.2023).

3. Деркач Ю. Використання інструментів валютного регулювання в умовах воєнного стану. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 3 (03). С. 21–25.

4. Тимоць М.В., Стахів Г.І. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2155/2084> (дата звернення: 05.11.2023).

5. Про внесення змін до Закону України “Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності” щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків”: законопроект від 14 лютого 2023 р. № 9015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Л108776А?an=2> (дата звернення: 05.11.2023).

6. Дія. Бізнес. Програма ЄС “Єдиний ринок”: офіційний сайт. URL: <https://business.dii.gov.ua/single-market> (дата звернення: 05.11.2023).

7. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства: інформаційно-аналітична доповідь Центру Разумкова / за ред. Ю. Якименка. Київ, 2023.